

ROBERT DEREWENDA* – LUBLIN

ZBIORY SPECJALNE W ZASOBIE ARCHIWUM GŁÓWNEGO RUCHU ŚWIATŁO-ŻYCIE

Archiwum Główne Ruchu Światło-Życie w Lublinie jest archiwum historycznym¹. Jego zasób został ukształtowany w wyniku działalności ks. Franciszka Blachnickiego (1921-1927) i Ruchu Światło-Życie². Ks. Franciszek Blachnicki nawróciwszy się w więzieniu niemieckim w czasie II wojny światowej, po jej zakończeniu wstąpił do seminarium duchownego i został kapłanem diecezji śląskiej. Swoją pracę duszpasterską rozpoczął w roku 1950. W latach 1956-1960 rozwinął działalność ruchu trzeźwościowego pod nazwą Krucjata Wstrzeźliwości³. W roku 1961 rozpoczął studia w Katolickim Uniwersytecie Lubelskim. Tutaj uzyskał stopień doktora i obronił habilitację. Na KUL wykładał do roku 1976⁴. W latach 60. XX wieku zaangażował się w odnowę liturgiczną wprowadzaną na kanwie reform Soboru Watykańskiego II. Od 1967 roku, aż do swojego wyjazdu z kraju w 1981 roku, ks. F. Blachnicki pełnił funkcję Krajowego Duszpasterza Służby Liturgicznej. Rekolekcje oazowe organizowane dla młodzieży i kapłanów zapoczątkowały utworzony w 1969 roku Ruch Światło-Życie (w latach 1969-1976 pod nazwą Ruch Żywego Kościoła)⁵.

Nowatorskie formy pracy duszpasterskiej z młodzieżą oraz odważne wprowadzanie reform soborowych, budziło wiele nieufności wśród polskiego episko-

* Robert Derewenda – dr historii; asystent w Instytucie Historii, Katolicki Uniwersytet Lubelski Jana Pawła II; dyrektor Instytutu im. ks. Franciszka Blachnickiego w Lublinie; e-mail: robertderewenda@wp.pl

ORCID 0000-0003-1096-5052

¹ R. Derewenda, T. Nowicki, *Archiwum Główne Ruchu Światło-Życie*, „Archiwa, Biblioteki i Muzea Kościelne”, 99 (2013) s. 5-17.

² A. Wodarczyk, *Prorok Żywego Kościoła. Ks. Franciszek Blachnicki (1921-1987) – życie i działalność*, Katowice 2008; R. Derewenda, *Dzieło wiary. Historia Ruchu Światło-Życie w latach 1950-1985*, Kraków 2010.

³ Tamże, s. 27-48.

⁴ Tamże, s. 58.

⁵ Tamże, s. 66-141.

patu. Jednym z najbardziej sceptycznych był biskup tarnowski Jerzy Ablewicz. Nie tylko nie sprzyjał działalności ks. Blachnickiego, ale czynił trudności formalne⁶. Zdecydowanie odmienny stosunek do oaz miał metropolita krakowski kard. Karol Wojtyła. Bardzo szybko dostrzegł w działalności ks. Blachnickiego wpływ metod teologii soborowej na działalność duszpasterską. Podczas jednego ze spotkań z oazami powiedział, że ruch oazowy to „przetłumaczona na język pewnego ruchu, pewnego działania, eklezjologia Vaticanum Secundum”⁷. Kard. K. Wojtyła często odwiedzał oazy w swojej diecezji. W 1972 roku odprawił mszę św. na szczycie góry Błyszcz (nieдалеко Tylmanowej), podczas oazowego Dnia Wspólnoty. Był częstym gościem w centrum Ruchu Światło-Życie w Krościenku nad Dunajcem. W czerwcu 1973 roku dokonał aktu zawierzenia Ruchu Światło-Życie Niepokalanej Matce Kościoła. W 1976 roku poświęcił kaplicę „Chrystusa Sługi”⁸. Kiedy w październiku 1978 roku został wybrany na papieża zaprosił oazy do Rzymu. Pierwsze spotkanie Ruchu Światło-Życie z Janem Pawłem II miało miejsce 8 czerwca 1979 roku w Nowym Targu, podczas pielgrzymki papieża do Polski. W sierpniu 1979 we Włoszech odbyła się pierwsza oaza rzymska⁹. Od tej pory niemal co roku ruch oazowy organizuje niektóre oazy III stopnia w Rzymie.

Od samego początku działalność ks. Blachnickiego była inwigilowana przez Służbę Bezpieczeństwa. Już w latach 60. XX wieku prowadzono przeciwko niemu akcję pod krypt. „Instytut”. W jej ramach rozpoznawano kontakty ks. F. Blachnickiego i próbowano przeciwdziałać jego działalności na polu odnowy liturgicznej¹⁰. Przez całe lata 70. XX wieku Służba Bezpieczeństwa na różne sposoby próbowała przeciwdziałać działalności ks. Blachnickiego, zwalczając go metodami administracyjnymi, policyjnymi i działaniami dezintegracyjnymi¹¹. Mimo akcji milicji ks. F. Blachnicki rozwinął działalność ruchu oazowego. W kraju komunistycznym powstał oddolny masowy ruch całkowicie niezależny od władz państwowych. Z oaz wychodzili ludzie, którzy podejmowali również inne działania inicjowane przez ks. F. Blachnickiego (odnowa liturgiczna, ewangelizacja, zaangażowanie społeczne itp.). A kiedy rozpoczęła się rewolucja „Solidarności” aktywnie angażowali się również w jej strukturach¹².

Zasób Archiwum Głównego Ruchu Światło-Życie z okresu do 1989 roku zawiera dokumentację wytworzoną w ramach działalności inicjowanej przez ks. Blachnickiego¹³. Wśród wielu dokumentów znajdują się takie, które ze względu na swoją historyczną wartość zasługują na szczególne wyróżnienie i opisanie.

⁶ Tamże, s. 270-271.

⁷ F. Blachnicki, *Godziny Taboru*, wyd. 2, Kraków 2011, s. 47.

⁸ Derewenda, *Dzieło wiary. Historia*, s. 264-277.

⁹ Tamże, s. 174-179.

¹⁰ R. Derewenda, *Kryptonim „Instytut”*, „Teka Komisji Historycznej. Oddział PAN w Lublinie”, 7 (2010) s. 258-269.

¹¹ Tenże, *Bezpieka wobec ruchu oazowego (1977-1981)*, „Biuletyn IPN”, 2007, nr 4 (75), s. 93-103.

¹² Kwestia ta wymaga jeszcze odpowiednich badań naukowych.

¹³ Derewenda, Nowicki, *Archiwum Główne Ruchu Światło-Życie*, s. 5-17.

Do najciekawszych z punktu widzenia historii Polski i Kościoła katolickiego należą zbiory związane z kard. Karolem Wojtyłą: nagrania i fotografie¹⁴. Wśród nagrań najbardziej unikatową jest homilia kard. Wojtyły z Dnia Wspólnoty Oazowej w 1972 roku wygłoszonej na Błyszczu, jednym ze szczytów Beskidu. Tego dnia podczas Eucharystii rozgorzała ogromna burza, która zmoczyła niemal wszystkich uczestników. W czasie krótkiej, ośmiominutowej homilii słysząc w oddali grzmoty. Nagranie zostało zarejestrowane na przenośnym magnetofonie szpulowym, na najmniejszej taśmie szpulowej. Już w 1972 roku zostało spisane, a nieopisana taśma zaginęła na wiele lat. Dopiero współcześnie, w czasie digitalizacji nagrań z taśm szpulowych odkryto, że na malutkiej szpuli znajduje się nagranie z głosem kard. Wojtyły. Na taśmie zarejestrowano również tzw. „Godzinę świadectwa” odbywaną wraz z kard. K. Wojtyłą. Została zorganizowana tego samego dnia wieczorem przy domu parafialnym w Tylmanowej¹⁵.

Kolejnym niezwykle cennym nagraniem jest tzw. „okienko”. Jak wyraził się sam kard. K. Wojtyła znalazł małe okienko w swoich obowiązkach aby 11 czerwca 1973 roku przyjechać do Krościenka i przed figurą Niepokalanej zawierzyć Ruch Światło-Życie¹⁶. Z 1973 roku pochodzą również dwa nagrania ilustrujące spotkania kard. Wojtyły z oazami. Pierwsze, to wypowiedź skierowana przez niego do młodzieży oazowej na koniec niedzielnej Eucharystii sprawowanej w Kaplicy Dobrego Pasterza w Krościenku nad Dunajcem w dniu 29 lipca 1973 roku¹⁷. Następne nagranie zostało zarejestrowane podczas pogodnego wieczoru na Kopieju Górcie. Oddaje ono atmosferę spotkania pełnego radości i śpiewu oazowych piosenek¹⁸. Wśród zbiorów szczególnych możemy wyróżnić również zarejestrowaną na taśmie szpulowej homilię kard. Wojtyły wygłoszoną podczas mszy św. w niewielkiej parafii Brzegi u podnóża Tatr¹⁹. Parafia została przeznaczona w latach 70. XX wieku przez metropolitę krakowskiego do wprowadzania oazowych metod duszpasterskich²⁰. Szerzej nieznane pozostaje nagranie z homilią kard. Wojtyły z uroczystości 25. lecia kapłaństwa księży Wydziału Teologicznego Uniwersytetu Jagiellońskiego. Nagranie znalazło się w archiwum Ruchu Światło-Życie, ponieważ

¹⁴ Pierwsze teksty i wypowiedzi kard. K. Wojtyły i Jana Pawła II do Ruchu Światło-Życie zostały wykorzystane przez ks. Błachnickiego w napisanej przez niego historii związków ruchu oazowego z osobą Jana Pawła II. F. Błachnicki, *Godziny Taboru*, Carlsberg-Lublin 1989; tamże, wyd. 2, Kraków 2011. W 2008 roku wydano wersję multimedialną książki: F. Błachnicki, *Godziny Taboru*, Kraków 2008. Bardziej całościowo teksty i wypowiedzi kard. Wojtyły i papieża Jana Pawła II do Ruchu Światło-Życie zaprezentowano w: *Bądźcie Kościołem. Słowa Jana Pawła II do Ruchu Światło-Życie*, Kraków 2003.

¹⁵ AGRŚ-Ż, *Dzień Wspólnoty na Górze Tabor. Rozpoczęcie Dnia Wspólnoty (Błyszcz). Homilia kardynała Wojtyły podczas Eucharystii (Błyszcz). Godzina Świadectwa i wypowiedź ks. Kardynała Wojtyły (Tylmanowa)*, 16 sierpnia 1972 r., CD sygn. 230-231.

¹⁶ AGRŚ-Ż, *Centralna Oaza Matka*. 11 czerwca 1973 roku, cz. 2, CD sygn. 74.

¹⁷ AGRŚ-Ż, *Ks. Kard. Wojtyła w kaplicy Dobrego Pasterza na zakończenie niedzielnej liturgii eucharystycznej*. Krościenko 29 lipca 1973 r., CD sygn. 78.

¹⁸ AGRŚ-Ż, *Spotkanie z ks. kardynałem Wojtyłą*, Krościenko 29 lipca 1973 r. CD sygn. 35.

¹⁹ AGRŚ-Ż, *Eucharystia podczas wizytacji kościoła w Brzegach przez kard. Karola Wojtyłę*, Brzegi 1 Listopada 1976 r., CD sygn. 286.

²⁰ Derewenda, *Dzieło wiary*, s. 273-274.

uroczystość odbyła się w centrum oazowym w Krościenku. W homilii kard. Wojtyła mówi o poświęceniu swojego życia naukowego Wydziałowi Teologicznemu Uniwersytetu Papieskiego²¹. Niezwykłe nagranie zostało również zarejestrowane na kasecie magnetofonowej podczas „pogodnego wieczoru” pierwszej oazy rzymskiej w Castel Gandolfo, w sierpniu 1979 roku. Ponad godzinne spotkanie z piosenkami i swobodną atmosferą zostało zachowane dla potomności dzięki temu nagraniu²². Wszystkie nagrania ze spotkań z kard. Wojtyłą są dobrej jakości. Zostały zdigitalizowane i są przechowywane na płytach CD oraz na dyskach twardej. W wyniku digitalizacji nagrania otrzymały nowe sygnatury. Na każdym z nagrań jest jednak odniesienie do dawnej sygnatury i pierwotnego nośnika. Oryginalne taśmy szpulowe nadal są przechowywane w Archiwum Głównym Ruchu Światło-Życie.

Kolejnym niezwykłym materiałem archiwalnym związanym z osobą kard. Karola Wojtyły, późniejszego papieża Jana Pawła II, są fotografie. Chronologicznie otwiera je czarno-biała seria zdjęć ze spotkania z oazami w Krościenku w wakacje 1971 roku. Fotografie zrobione przez ks. Józefa Grygotowicza pokazują mszę św., wspólną kolację z oazą kapłańską na Kopiej Górcie oraz apel z oazami w ogrodach przy kaplicy Dobrego Pasterza²³. Kolejne fotografie pochodzą z Dnia Wspólnoty 16 sierpnia 1972 roku. Fotografie ilustrują wydarzenie z którego dźwięk został zarejestrowany na taśmach szpulowych. Do najcenniejszych ujęć należy zdjęcie na którym kard. Wojtyła w towarzystwie swojego kapelana ks. Stanisława Dziwisza wraz ks. Blachnickim wędrują na szczyt góry Błyszcz. Wszyscy ubrani na sportowo, idący w towarzystwie młodzieży, wyglądają na szczęśliwych ze wspólnego spotkania²⁴. Kolejna seria fotografii z kard. Wojtyłą została uwieczniona na dużych negatywach formatu 6×6 cm podczas Dnia Wspólnoty w Tylmanowej 18 sierpnia 1974 roku²⁵.

Fotografie z powyższych wydarzeń zostały przekazane do archiwum wraz z oryginalnymi negatywami przez ks. Józefa Grygotowicza, który jest autorem wykonanych zdjęć²⁶. Zostały zrobione na bardzo wysokiej jakości obiektywach i aparatach. W większości zdjęć ich jakość na oryginalnych negatywach jest doskonała.

Kolejne zdjęcia przedstawiają kard. Wojtyłę w Centrum Ruchu na Kopiej Górcie 11 czerwca 1973 roku podczas aktu zawierzenia Oaz²⁷. Na zdjęciach z wydarzenia został uwieczniony również Luigi Giussani, założyciel ruchu Comunio-

²¹ AGRŚ-Ż, *Jubileusz 25-lecia kapłaństwa ks. księży wydziału teologicznego Uniwersytetu Jagiellońskiego*, Krościenko 1975 rok, CD sygn. 97. Z wydarzenia zachowała się również seria fotografii. Nie ma jednak na nich kard. Karola Wojtyły. AGRŚ-Ż, *Fotografie duże*, sygn. D-15.

²² AGRŚ-Ż, *Pogodny wieczór z papieżem Janem Pawłem II*, 12 sierpnia 1979 r, cz. 1 i 2, sygn. 24-25.

²³ AGRŚ-Ż, *Negatyw sygn. 1-2*. Łącznie 64 kadry (w tym 50 z kard. Wojtyłą).

²⁴ AGRŚ-Ż, *Serie fotografii*, sygn. 1972/20; 1972-21.

²⁵ Tamże, *Fotografie duże*, sygn. D-11. Seria składa się z 8 fotografii (w tym 6 z kard. Wojtyłą).

²⁶ AGRŚ-Ż, *Negatywy*, sygn. 9-10. Cała seria na negatywach liczy 64 fotografie (w tym 13 z kard. Wojtyłą). <https://www.gosc.pl/doc/2359807.Fotograf-swietych> (dostęp: 20.08.2018).

²⁷ AGRŚ-Ż, *Fotografie*, sygn. 1973/8, 1973/9. Łącznie 5 fotografii z kard. Wojtyłą.

ne e Liberazione. Na kolejnych dwóch fotografiach możemy obejrzyć kard. Wojtyłę w towarzystwie ks. Blachnickiego w centrum oazowym w Namiocie Światła, podczas pogodnego wieczoru w 1975 roku²⁸. Ostatnią fotografią ilustrującą obecność kard. Wojtyły w Centrum oazowym jest zdjęcie wykonane 6 czerwca 1976 roku podczas poświęcenia kaplicy Chrystusa Sługi²⁹. Z tego samego wydarzenia pochodzi barwny slajd przedstawiający kard. Wojtyłę i ks. Blachnickiego na tle figury Niepokalanej w centrum oazowym. Ten unikatowy slajd został wykonany 6 czerwca 1976 roku podczas poświęcenia kaplicy Chrystusa Sługi na Kopiej Górze³⁰. Z tego samego roku pochodzą również dwa kolorowe slajdy przedstawiające kard. Wojtyłę w parafii Brzegi³¹. Wydarzenie ilustruje również czarno-biała fotografia przedstawiająca kard. Wojtyłę i ks. Blachnickiego jadących bryczką do kościoła w Brzegach³². Na dwóch fotografiach można zobaczyć również kard. Wojtyłę celebrującego mszę św. z ks. Blachnickim oraz proboszczem parafii w Brzegach ks. Hubertem Lupą SVD³³.

Wszystkie fotografie z negatywów zostały zeskanowane oraz wywołane. Archiwum posiada zarówno fizyczne fotografie jak również wersję zdigitalizowaną (w rozdzielczości 600 dpi, rozszerzenie TIFF lub JPG bez kompresji).

Ponadto w Archiwum Ruchu Światło-Życie znajdują się fotografie z kard. Wojtyłą przekazane do archiwum przez Krajowe Duszpasterstwo Służby Liturgicznej w Krakowie. Pierwsza czarno-biała seria przedstawia kard. Wojtyłę podczas spotkania w jednej z oaz letnich diecezji krakowskiej. Widzimy tu kardynała m.in. jedzącego obiad wraz z innymi uczestnikami oazy. W kolekcji znalazły się również kolorowe slajdy przedstawiające kard. Wojtyłę podczas różnych spotkań z oazami diecezji krakowskiej.

W archiwum znajdują się również fotografie z kard. Wojtyłą w oazach uwiecznione przez osoby prywatne i przekazane do archiwum w formie kopii. Cztery ciekawe ujęcia z Dnia Wspólnoty w Tylmanowej 18 sierpnia 1974 roku, są autorstwa Marka Sznyka³⁴. Z tego wydarzenia fotografię przekazała do archiwum również Anna Jelinowska. Od tej samej autorki pochodzi także fotografia przedstawiająca kard. Wojtyłę i ks. Blachnickiego podczas pogodnego wieczoru w centrum oazowym w 1975 roku³⁵.

Wielość serii fotografii i slajdów z kard. Wojtyłą ilustruje tylko część jego licznych spotkań z oazami. Na fotografiach widać jego bezpośredniość, która była nieodzowną cechą Jana Pawła II podczas jego pontyfikatu. Ze spotkań oaz

²⁸ AGRŚ-Ż, sygn. 1975/13.

²⁹ AGRŚ-Ż, sygn. 1976/5.

³⁰ AGRŚ-Ż, Slajdy, sygn. 1976/1; Derewenda, *Dzielo wiary*, s. 245.

³¹ AGRŚ-Ż, Slajdy, sygn. 1976/2.

³² AGRŚ-Ż, Fotografie, sygn. 1976/17/87.

³³ AGRŚ-Ż, Fotografie, sygn. 88, 90. Archiwum posiada również skan fotografii z *Albumu z Centrum Ruchu Światło-Życie w Krościenku* na którym widać ks. kard. Wojtyłę i ks. Blachnickiego w pomieszczeniu plebanii w Brzegach. Zdjęcie zostało wykonane 1 listopada 1976 r. przez ks. Huberta Lupę. AGRŚ-Ż, Album z Krościenka, Fotografia sygn. 31.

³⁴ Tamże, Fotografie, sygn. 1974/6.

³⁵ Tamże, Fotografie z „Albumu Anny Salomei Jelinowskiej”, nr 20-21.

z papieżem najcenniejsze fotografie pochodzą z pierwszej oazy rzymskiej. Wśród nich zaś najbardziej szczególne z „pogodnego wieczoru” w Castel Gandolfo. Widać na nich np. papieża rozpalającego ognisko, a później radośnie śpiewającego oazowe piosenki³⁶. Materiały stanowią ilustrację genezy Światowych Dni Młodzieży zainicjowanych przez Jana Pawła II w 1985 roku. Światowe Dni Młodzieży jak przyznał papież były poniekąd kontynuacją doświadczenia spotkań z oazami³⁷. Fotografie z kard. Wojtyła zawiera również album z pielgrzymki księży polskich, byłych więźniów obozów koncentracyjnych Gusen-Matthausen-Dachau do Rzymu. Pielgrzymka miała miejsce w maju 1970 roku. Jako były więzień brał w niej również udział ks. F. Blachnicki³⁸.

Niezwykle interesujące cymelia tworzą również dokumenty ilustrujące postawę członków Ruchu Światło-Życie wobec prześladowań ze strony komunistycznych władz państwowych. W archiwum przechowywanych jest 380 kwitów przekazów pocztowych osób, które przysyłały w paczkach węgiel do centrum Ruchu Światło-Życie w Krościenku nad Dunajcem. Była to odpowiedź na apel ks. F. Blachnickiego, któremu władze odmówiły w 1977 roku prawa zakupu węgla na opał³⁹. Wysłanie węgla wymagało w tym czasie niemałej odwagi. Władze komunistyczne często represjonowały takie osoby⁴⁰. Tym bardziej wiele osób lękało się angażowania w działania, które mogłyby sprowadzić na nich szykany ze strony władz komunistycznych. Mechanizmy zastraszania stosowane przez władze doskonale rozumiał ks. F. Blachnicki. Oazy swoim programem wychowywały młodych ludzi do wolności i budowały solidarność między ludźmi. Wobec corocznych prześladowań gospodarzy przyjmujących do swoich domów oazowiczów ks. F. Blachnicki w 1978 wezwał młodzież do akcji solidarnościowej. Na kolegia, które musieli płacić górale za przyjmowanie oaz, młodzież miała wpłacać niewielkie sumy pieniężne. W ten sposób gospodarze otrzymywali nie tylko pieniądze na pokrycie grzywny, ale przede wszystkim informację o szerokim wsparciu jakie przychodzi z odległych zakątków Polski. Jednocześnie sama młodzież, ale również obsługujący tysiące przekazów pocztowych listonosze, budowali świadomość o prześladowaniach przez władze komunistyczne. Przekazy pocztowe będące świadectwem całej akcji były skrzętnie zbierane przez Centrum Ruchu

³⁶ AGRŚ-Ż, Fotografie, sygn. 1979/16 (3 kadry barwne); 1979/17 (16 kadrów czarno-białych); „Album I-sza Oaza Rzymska” (45 kadrów barwnych, 15 czarno-białych. Wszystkie doskonałej jakości). Slajdy, sygn. 1979/3/1 (4 barwne kadry); 1979/3/2 (37 barwne kadry); 1979/3/3 (10 barwnych kadrów); 1979/7 (88 barwnych kadrów).

³⁷ Jan Paweł II, *Wstaniecie, chodźmy!*, Kraków 2004, s. 81.

³⁸ Kard. K. Wojtyła został zarejestrowany na 10 fotografiach. Najciekawsze wydają się te na których kard. Wojtyła został uwieczniony w towarzystwie papieża Pawła VI (dwie fotografie). AGRŚ-Ż, Album specjalny nr 1.

³⁹ AGRŚ-Ż, Z. Ruch Światło-Życie, Teczka: Akcja „Koks”, grudzień 1977-styczeń 1978, sygn. 540004/1.

⁴⁰ R. Derewenda, *Tajni współpracownicy Służby Bezpieczeństwa w oazowym Ruchu Światło-Życie*, „Roczniki Humanistyczne”, 62 (2014) z. 2, s. 176-179.

Światło-Życie w Krościenku. Archiwum Główne Ruchu Światło-Życie przechowuje parę tysięcy kwitów pocztowych⁴¹

Szczególnie cenny materiał archiwalny tworzą zgromadzone w Archiwum Głównym Ruchu Światło-Życie materiały wytworzone przez Służbę Bezpieczeństwa. Oprócz działań administracyjnych władze komunistyczne nękały ks. F. Blachnickiego działalnością dezinformacyjną i dezintegrującą. Funkcjonariusze Służby Bezpieczeństwa Samodzielnej Grupy „D” przekształconej w 1977 roku w Wydział VI Departamentu IV MSW zajmowali się organizowaniem prowokacji i rozpowszechnianiem nieprawdziwych informacji. Preparowano dokumenty, odezwy i ulotki Ruchu Światło-Życie, które kolportowano w środowisku kościelnym. W ten sposób skutecznie wzbudzano nieufność duchowieństwa wobec ks. Blachnickiego⁴². Niektóre z materiałów wytworzonych przez Służbę Bezpieczeństwa zebrano i zabezpieczono w tamtym czasie. Dziś stanowią bardzo cenne źródło dla historyków badających działania tajnych struktur bezpieki w latach 70. i 80. XX w.⁴³ Wśród zabezpieczonych dokumentów znalazły się listy, ogłoszenia, ulotki, a nawet całe gazetki redagowane przez Służbę Bezpieczeństwa⁴⁴.

Prześladowania ze strony władz uświadamiały młodzieży oazowej komunistyczną rzeczywistość, pozornie tylko wolnego kraju jakim był PRL. Często to właśnie w oazach młodzi ludzie po raz pierwszy spotykali się z działaniami aparatu komunistycznego. Kiedy w roku 1980 powstał ruch „Solidarności” wielu oazowiczów w sposób naturalny zaangażowało się w tworzenie związku. Ks. F. Blachnicki ze swoim nauczaniem o wolności był bardzo bliski ideałom „Solidarności”. Już w 1979 roku rozpoczął prowadzenie rekolekcji dla środowisk pracy. W 1980 roku zainicjował działanie Diakonii Ewangelizacji Środowisk Pracy. Jej zadaniem było przede wszystkim organizowanie rekolekcji ewangelizacyjnych pod hasłem „Chrystus – Ewangelia Wyzwolenia”. Na potrzebę tych rekolekcji opracował „Program wyzwolenia społecznego przez prawdę”⁴⁵. W okresie „karnawału Solidarności” z ks. Blachnickim kontaktowały się osoby ze środowiska Związkowego. Przekazywały przy tym materiały wydawane czy podczas

⁴¹ AGRŚ-Ż, Z. RŚ-Ż, T. Pocztowe potwierdzenie wpłaty na kary dla gospodarzy 1977-1978, sygn. 540004/3, 540005/5, 540005/6. Łącznie ponad 3 tys. odcinków pocztowych.

⁴² Derewenda, *Bezpieka wobec ruchu oazowego*, s. 93-102. W planie działań dezintegracyjnych Wydziału VI Departamentu IV MSW na lata 1978/1979 przewidywano m.in. „W stosunku do ruchu oazowego prowadzone będą działania obliczone na kompromitowanie założeń programowych, kierowników obozów i animatorów, stosunków panujących na obozach, a także wywołanie napięcia między kierownictwem „oaz”, a poszczególnymi biskupami i wiernymi”. *Plany pracy Departamentu IV MSW na lata 1972-1979*, Warszawa 2007, s. 316.

⁴³ Zwłaszcza, że Samodzielna Grupa „D” przekształcona w 1977 roku w Wydział VI Departamentu IV MSW nie posiadała obowiązku prowadzenia szczegółowej dokumentacji swojej działalności. „Biuletyn IPN”, 2003, nr 1 (24), s. 8.

⁴⁴ AGRŚ-Ż, Z. RŚ-Ż, T. Falsyfikaty Służby Bezpieczeństwa. 1978, sygn. 54001/1; T. Falsyfikat Komunikatu z III Krajowej Kongregacji Odpowiedzialnych w Niepokalanowie 3-5 marca 1978 r., sygn. 540003/1; T. Materiały Kościoła katolickiego redagowane przez Służbę Bezpieczeństwa. 1978-1979, sygn. 540003/3; T. Problem dwóch anonimowych listów. 1978, sygn. 540001/18.

⁴⁵ R. Derewenda, *Działalność społeczna ks. Franciszka Blachnickiego*, „Roczniki Humanistyczne”, 63 (2014) z. 2, s. 229.

samych strajków czy przez drukarnie „Solidarności”. W zbiorach specjalnych Archiwum Głównego Ruchu Światło-Życie znajduje się kolekcja „Solidarność 1980-1989”. Kolekcja obejmuje materiały związane z działalnością opozycji politycznej w PRL. Są to zdjęcia ze strajku w Gdańsku w 1980 roku, gazetki i druki solidarnościowe z lat 1980-1981⁴⁶.

W sierpniu 2018 roku Archiwum Głównego Ruchu Światło-Życie rozpoczęło współpracę z Norbertem Wojciechowskim, aktywnym działaczem lubelskiej Solidarności. Placówka zajmuje się digitalizacją kolekcji dokumentów Solidarności jakie są w posiadaniu Norberta Wojciechowskiego. Materiały są sukcesywnie paginowane i digitalizowane. Zgodnie z życzeniem właściciela, dokumenty są zwracane w nienaruszonym stanie. Archiwum pozostawia jednak w swoim zasobie elektroniczne kopie dokumentacji. Całość kolekcji zgromadzonej przez N. Wojciechowskiego to ok. 3 m.b. akt.

Do wyjątkowych zbiorów Archiwum Głównego Ruchu Światło-Życie należą również materiały archiwalne pozostałe po współpracy ks. F. Blachnickiego z Radiem Wolna Europa. Współpraca została nawiązana w okresie emigracji ks. Franciszka Blachnickiego w Republice Federalnej Niemiec (1982-1987). W tym czasie ks. Blachnicki utworzył w Carlsbergu w RFN Międzynarodowe Centrum Ewangelizacji. Proklamował tam również powstanie Chrześcijańskiej Służby Wyzwolenia Narodów (ChSWN)⁴⁷. Działalność organizacji animowana była przez ks. Blachnickiego do jego śmierci w lutym 1987 roku. ChSWN zakończyło swoją działalność wraz z upadkiem komunizmu w krajach Europy Środkowo-Wschodniej⁴⁸. Ks. Franciszek Blachnicki był gościem programów Radia Wolna Europa. Od roku 1984 RWE transmitowało niedzielne msze św. z Centrum Światło-Życie w Carlsbergu⁴⁹. W Archiwum Głównym Ruchu Światło-Życie pozostały nagrania piętnastu mszy św. odprawianych w Carlsbergu i emitowanych później na falach RWE⁵⁰. W archiwum znalazło się również 220 nagrań na kasetach magnetofonowych z audycjami nadawanymi w Radiu Wolna Europa. Nagrania znajdują się

⁴⁶ AGRŚ-Ż, Z.RŚ-Ż, T. Biuletyny Informacyjne Niezależnych Samorządnych Związków Zawodowych „Solidarność”, sygn. 54001/5; T. Solidarność Ziemi Łódzkiej”, „Solidarność Podhala”, „Solidarność Dolnośląska”, „Goniec Małopolski”, „Aktualności”, „Niezależność”, „Goniec Małopolski” – czasopisma solidarnościowe, sygn. 54001/6; T. Tygodnik „Solidarność”, sygn. 54001/8; Druki ulotne o treści patriotycznej, informacyjnej i historycznej nieocenzurowane, sygn. 54001/9; T. Materiały „Solidarności”. 1980-1981, sygn. 54001/10.

⁴⁷ Derewenda, *Działalność społeczna ks. F. Blachnickiego*, s. 230; tenże, *Chrześcijańska Służba Wyzwolenia Narodów wobec porządku pojaltańskiego*, „Teki Komisji Historycznej. Oddział PAN w Lublinie”, 12 (2015) s. 166-171.

⁴⁸ H. Bolczyk, *Wolny człowiek. Wolny naród. Ostatnie dzieło ks. Franciszka Blachnickiego. Chrześcijańska Służba Wyzwolenia Narodów*, Kraków 2012, s. 246.

⁴⁹ Derewenda, *Działalność społeczna ks. F. Blachnickiego*, s. 232.

⁵⁰ W okresie do października 1984 roku do marca 1987 roku transmitowano co najmniej piętnaście niedzielnych mszy św. z Carlsbergu. Ostatnią mszę wyemitowano dwa dni po nagłej śmierci ks. F. Blachnickiego. AGRŚ-Ż, Zespół: Kasety magnetofonowe, sygn. 853, 854, 858, 898-901, 910, 922, 926, 927, 938, 939, 944, 1523, 1524, 1550, 1555. Nagrania nadal pozostają na nośnikach pierwotnych i oczekują na zdigitalizowanie.

na kasetach magnetofonowych. Zostały przekazane ks. Blachnickiemu z RWE⁵¹. W Archiwum Głównym Ruchu Światło-Życie znajdują się również taśmy szpulowe na których zarejestrowane są msze św. nagrywane dla RWE lub same audycje RWE⁵².

ZBIORY SPECJALNE W ZASOBIE ARCHIWUM GŁÓWNEGO RUCHU ŚWIATŁO-ŻYCIE

Streszczenie

Archiwum Główne Ruchu Światło-Życie jest działem Instytutu im. ks. Franciszka Blachnickiego. Zasób archiwum został ukształtowany w wyniku działalności ks. Franciszka Blachnickiego (1921-1987). Część z zainicjowanych przez niego dzieł rozwija się do dziś. Największy zespół dokumentacji stanowią akta Ruchu Światło-Życie (działa nieprzerwanie od roku 1969, a początkami sięga lat 50. XX wieku). Wśród zgromadzonej dokumentacji znajdują się również zbiory wyjątkowe. Należą do nich nagrania i fotografie związane z osobą metropolity krakowskiego kard. Karola Wojtyły. Zdjęcia ukazują go podczas spotkań w oazach, na Dniach Wspólnoty oraz w Centrum Ruchu Światło-Życie. Ze spotkań z oazami pozostały również unikatowe nagrania. Kolejną interesującą kolekcję tworzą materiały fotograficzne i nagrania ze spotkań pierwszej oazy w Rzymie z Janem Pawłem II w 1979 roku. Materiały stanowią ilustrację genezy Światowych Dni Młodzieży zainicjowanych przez Jana Pawła II w 1985 roku. Do szczególnych materiałów należy zaliczyć również dokumenty ilustrujące prześladowania jakie spadły na ruch oazowy w latach 70. i 80. XX wieku. W Archiwum Głównym Ruchu Światło-Życie przechowywane są przekazy pocztowe potwierdzające przesyłanie w paczkach węgla do centrum oazowego. Zachowało się również kilka tysięcy kwitów pocztowych potwierdzających wpłaty na kary dla gospodarzy przyjmujących w czasie wakacji oazowiczów. Szczególnie cenne są materiały wytworzone przez Służbę Bezpieczeństwa. Są to podrobione dokumenty mające sprawić wrażenie wytworzonych przez środowisko kościelne. W zbiorach archiwum znajdują się również materiały związane z działalnością opozycji politycznej w PRL. Są to zdjęcia ze strajku w Gdańsku w 1980 roku, gazetki i druki solidarnościowe z lat 1980-1981. W zbiorach Archiwum znalazło się również kilkaset kaset magnetofonowych z nagraniem audycji Radia Wolna Europa.

Słowa kluczowe: Ruch Światło-Życie; opozycja antykomunistyczna; Karol Wojtyła; Jan Paweł II; ks. Franciszek Blachnicki

⁵¹ Relacja ustna Grażyny Sobieraj. Każda z kaset ma własną obwolotę, na której znajdują się podstawowe informacje o nagraniu (rodzaj audycji i czas nagrania). Kasetom nie nadano sygnatur. W Archiwum są przechowywane jako odrębna kolekcja nagrań o obcej proveniencji.

⁵² Według relacji ówczesnych współpracowników ks. F. Blachnickiego msze były odprawiane w sobotę, w Centrum w Carlsbergu. Następnie nagranie przewożono do RWE w Monachium. Tam było emitowane w niedzielę. Relacja ustna Grażyny Sobieraj. Msze święte na taśmach szpulowych sygn. 330, 364, 368. Taśmy z audycjami RWE z serii „Kawalkada czasu” sygn. 343, 346, 349, 350. Nagrania znajdują się tylko na nośnikach pierwotnych. Nie zostały zdigitalizowane.

Fot. 1. Ks. kard. Karol Wojtyła i ks. Franciszek Blachnicki (z tyłu widoczny kapelan ks. kardynała ks. Stanisław Dziwisz) w drodze na dzień Wspólnoty na Górę Błyszcz. Fot. ks. Józef Grygotowicz. AGRS-Ż, Negatywy, sygn. 9/72-73.

Fot. 2. Ks. kard. Karol Wojtyła podczas Dnia Wspólnoty w Tylmanowej. 18 sierpnia 1974 r. Fot. Marek Sznyk. AGRS-Ż, Fotografie, sygn. 1974/6/3.

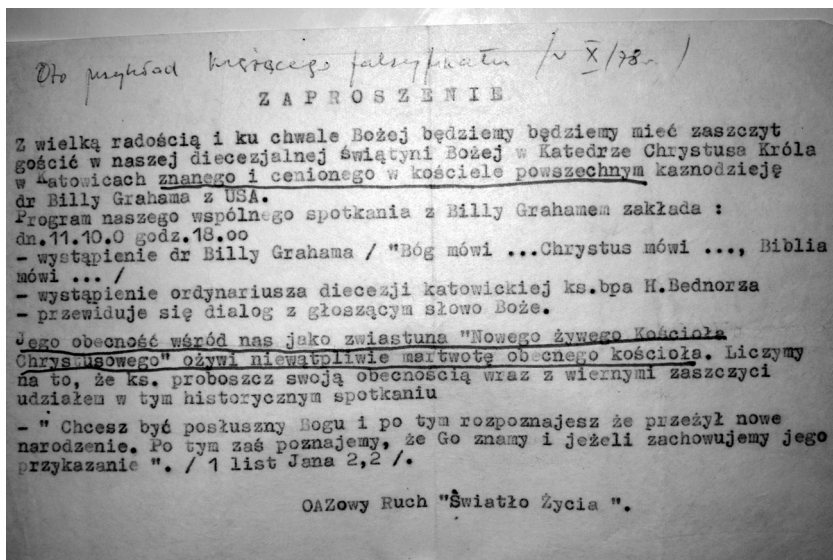
Fot. 3. Jan Paweł II z oazowiczami podczas pogodnego wieczoru w ogrodach Castel Gandolfo. I-sza Oaza Rzymska. 12 sierpnia 1979 r. Album I-sza Oaza Rzymska. Fot. nr 31.

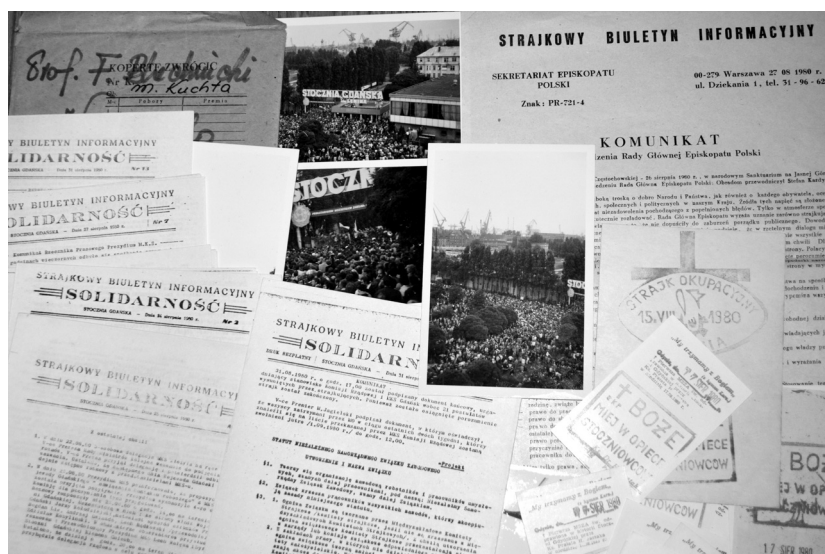
Fot. 4. Jan Paweł II z oazowiczami podczas pogodnego wieczoru w ogrodach Castel Gandolfo. I-sza Oaza Rzymska. 12 sierpnia 1979 r. Album I-sza Oaza Rzymska. Fot. nr 33.

Fot. 5. Pokwitowania nadania paczek z węglem w ramach akcji „Koks”. 1977-1978. AGRŚ-Ż, Z.RŚ-Ż, T. Akcja „Koks”, grudzień 1977-styczeń 1978, sygn. 540004/1.

Fot. 6. Falszyfikat SB. Zaproszenie na spotkanie z kaznodzieją Billym Grahamem w Katowicach. Październik 1978 r. AGRŚ-Ż, Z. RŚ-Ż, T. Falsyfikaty Służby Bezpieczeństwa. 1978, sygn. 54001/1, k. 16.

Fot. 7. Przykładowe dokumenty „Solidarności”. AGRŚ-Ż, Z.RŚ-Ż, T. Materiały „Solidarności”. 1980-1981, sygn. 54001/10.

BIBLIOGRAFIA

Źródła

Archiwum Główne Ruchu Światło-Życie w Lublinie
Zespół Ruch Światło-Życie
Dokumentacja nieaktowa

A. Fotografie i slajdy:

Album I-sza Oaza Rzymska
Album specjalny nr 1
Album z Centrum Ruchu Światło-Życie w Krościenku
Album Anny Salomei Jelinowskiej

Fotografie

Fotografie duże

Negatywy

B. Nagrania:

Kasety z audycjami RWE
Nagrania na kasetach magnetofonowych
Nagrania na płytach CD
Taśmy szpulowe

Plany pracy Departamentu IV MSW na lata 1972-1979, Warszawa 2007

Jan Paweł II, *Wstańcie, chodźmy!*, Kraków 2004

Opracowania

Bądźcie Kościołem. Słowa Jana Pawła II do Ruchu Światło-Życie, Kraków 2003.

Blażnicki Franciszek, *Godziny Taboru*, Carlsberg-Lublin 1989.

Blażnicki Franciszek, *Godziny Taboru*, wyd. 2, Kraków 2011.

- Bolczyk Henryk, *Wolny człowiek. Wolny naród. Ostatnie dzieło ks. Franciszka Blachnickiego. Chrześcijańska Służba Wyzwolenia Narodów*, Kraków 2012.
- Derewenda Robert, *Bezpieka wobec ruchu oazowego (1977-1981)*, „Biuletyn IPN”, 4 (75), 2007 r., s. 93-103.
- Derewenda Robert, *Chrześcijańska Służba Wyzwolenia Narodów wobec porządku pojątańskiego*, „Teki Komisji Historycznej. Oddział PAN w Lublinie”, 12 (2015) s. 166-177.
- Derewenda Robert, *Działalność społeczna ks. Franciszka Blachnickiego*, „Roczniki Humanistyczne”, 63 (2015) z. 2, s. 219-235.
- Derewenda Robert, *Dzieło wiary. Historia Ruchu Światło-Życie w latach 1950-1985*, Kraków 2010.
- Derewenda Robert, *Kryptonim „Instytut”*, „Teki Komisji Historycznej. Oddział PAN w Lublinie”, 7 (2010) s. 258-269.
- Derewenda Robert, Nowicki Tomasz, *Archiwum Główne Ruchu Światło-Życie*, „Archiwa, Biblioteki i Muzea Kościelne”, 99 (2013) s. 5-17.
- Wodarczyk Adam, *Prorok Żywego Kościoła. Ks. Franciszek Blachnicki (1921-1987) – życie i działalność*, Katowice 2008.

Netografia

<https://www.gosc.pl/doc/2359807.Fotograf-swietych> (dostęp: 20.08.2018).

SPECIAL COLLECTIONS IN THE CENTRAL ARCHIVE OF THE LIGHT-LIFE MOVEMENT

Summary

The Central Archive of the Light-Life Movement is a department of the Rev. Franciszek Blachnicki Institute. The collection of the archive was formed as a result of Rev. F. Blachnicki's activity (1921-1987). Some of his works are continued up to now. The records of the Light-Life Movement (operating incessantly since 1969, the beginnings date back to the 1950s) are the biggest collection in this archive. The gathered documentation also contains exceptional collections such as recordings and photographs concerning Krakow Metropolitan Bishop, Karol Wojtyła. The photographs depict Cardinal Wojtyła at oasis meetings, on Community Days and at the Centre of the Light-Life Movement. There are also unique recordings from the oasis meetings. Another interesting collection contains the photographs and recordings from the meetings of the first oasis with John Paul II in Rome in 1979. The material illustrates the genesis of the World Youth Day initiated by John Paul II in 1985. Other exceptional documents are the ones concerning the persecution the oasis movement suffered in the 1970s and 1980s. In addition, the archive contains postal orders confirming sending coal in parcels to the oasis centre. There are also a few thousand postal receipts confirming paying fines for providing accommodation for oasis participants. The material produced by the Security Service is especially valuable. These are falsified documents whose aim was to imitate documents produced by people connected with the Church. The archive also includes the material relating to the activity of the political opposition in the Polish People's Republic. These are photographs from the strike in Gdańsk in 1980, Solidarity newspapers and prints of the years 1980-1981. What is more, the archival collection contains a few hundred cassettes with Radio Free Europe programmes.

Keywords: the Light-Life Movement; anti-communist opposition; Karol Wojtyła; John Paul II; Rev. Franciszek Blachnicki

Translated by Aneta Kiper